

Ignaz Philipp Semmelweis (1818–1865)

Миле Игњатовић

Војномедицинска академија, Клиника за општу и васкуларну хирургију, Београд

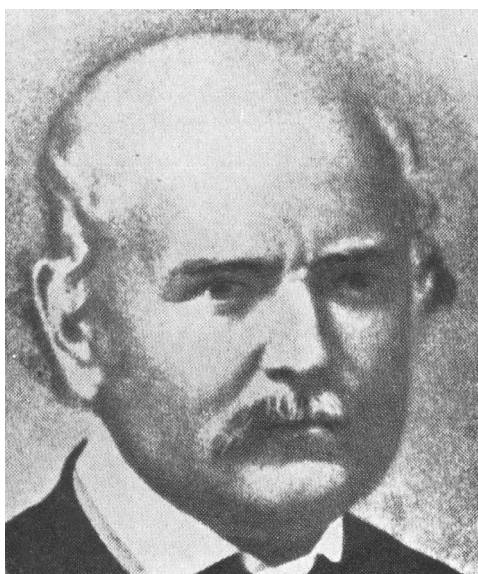
Кључне речи: историја медицине; историја, 19 век; лекари.

Кеу вордс: history of medicine; history, 19 century; physicans.

Откриће антисепсе припада малом броју открића у медицини која су из основа мењала медицинске токове и имала највећи цивилизацијски значај. У исто време, добар су пример како се тешко долази до открића и како се она још теже прихватају.

Циљ овог рада је да подсети на овог великана, 140 година после његове смрти, а чија су клиничка истраживања спасила небројене животе и омогућила убрзани развој медицине. То је једини начин да му се захвалимо за високо место у развоју цивилизације на коме се налазимо.

Ignaz Philipp Semmelweis (слика 1), Мађар немачког порекла, рођен је у Будиму у богатој породици. За-

Сл. 1 – Ignaz Philipp Semmelweis
(1818–1865)

почете студије права, против очеве воље, заменио је студијама медицине, које је студирао у Пешти и Бечу и завршио 1844. године. За акушерство се одлучио још за време студија, после једне посете малом породилишту Карла Рокитанског. Обавезну праксу је завршио у бечкој акушерској клиници и одмах показао своју плаховиту нарав, потпуну нетактичност и склоност неодмереног критиковања свих, а поготову надређених. Они то нису опростили набуситом странцу (1). Имао је и значајне пријатеље који су му често помагали у превазилажењу сукоба, а међу њима су били: Ferdinand von Hebra (оснивач дерматологије), Јозеф Шкода (један од најпознатијих клиничара тог доба) и Carl von Rokitansky (оснивач патолошке анатомије, патолог чија су открића од Беча направила медицински центар света) (2). Општа болница у Бечу коју је основала Марија Терезија 1763. године, у XIX веку постала је највећа акушерска болница на свету. Њоме је руководио Lucas Johann Boëg, најспособнији акушер свога времена, пионир „природног метода“, који је из Енглеске донео уверење о контагиозности бабиње грознице и увео брижљиву негу, чистоћу, прање руку, изолацију септичних и вежбе студента на фантому, а не на лешу. Тиме је смањена смртност породиља испод 1% (3). Међутим, у реакционарним превирањима тог доба био је приморан да поднесе оставку, а на његово место постављен је дворски миљеник професор др Johann Klein који је све новоуведене мере одбацио као непотребне и понижавајуће*! Смртност породиља се одмах повећала на 8%, повремено на 18%, а у време епидемија на 50%. Акушерска клиника је постала ноћна мора за управу болнице, а по-

* Боер је Клајна означио као „најнеспособнијег од неспособних“.

родиле су је буквално избегавале. (Добростојеће жене су се порађале код куће или у малим приватним породилиштима, али велика већина жена се порађала у овом породилишту). Желећи да раздвоји студенте и бабице (због различитог пола!), Клајн је клинику поделио на два дела. У делу где су вежбали студенти смртност се одржавала око 10%, а у делу где су училе бабице на око 3,5%. У то време, фебруара 1846, проф. Клајн нерадо је примио на три године за асистента неприлагодљивог Семелвајса. Он је, пак, радио изнад свих очекивања, први је долазио на клинику и редом прегледао жене! Уочиши разлику у смртности, почео је да тражи узрок томе. Семелвајс вероватно није био упознат са Холмсовим[†] чланком који није ни имао такав значај као Семелвајсов рад (4). Априла 1847, смртност на Првој клиници достигла је 18%. Јозеф Шкода, видевши Семелвајсове табеле, захтевао је формирање комисије. Међутим, Комисија за „интрахоспиталне инфекције“ утврдила је да су за инфекцију криви студенти странци (!?) и Семелвајсу је забрањено отказом. У то време умире и његов пријатељ патолог Jacob Kolletschka, после асистентовог случајног убода ножем у прст за време обдукције породиље. Семелвајс је писао: „...са неодољивом јасноћом болест од које је Колечка умро била је истоветна оној од које су умирале стотине жена у болници...“ и посебно је обратио пажњу на студенте који су долазили после обдукцијских вежби.

Семелвајс уводи обавезно прање руку пре прегледа породиља (сапуном, хлорним кречом и песком), а потом и прање руку за сваки преглед. Тиме је само изазвао протесте осталих колега, а нетрпељивост је прешла у мржњу. Али, стопа смртности пала је на 1,27%! Међутим, Семелвајс пада у депресију, осећај кривиче постепено прераста у манију гоњења и он одбија да говори о свом открићу у Бечком лекарском друштву. Семелвајс је писао: „Ништа није разјашњено, све је сумњиво, само велики број мртвих жена је несумњива стварност“. Децембра 1847. Фердинанд фон Хебра, уредник бечког медицинског часописа, објављује чланак о Семелвајсовом открићу и теорији „лешног отрова“ као узрока пурпералне сепсе (5). Поред тога, његове колеге послале су низ писама познатим акушерима широм Европе, који прихватају откриће (проф. Михелис из Кила[‡], James Young Simpson из Единбурга и др.). Међутим, проф. Клајн потказује Семелвајса као симпатизера тек завршене револуције у Мађарској[§], те надлежно министар-

[†]Oliver Wendell Holmes, бостонски лекар, песник и особењак, касније професор на Харварду, објавио је чланак „Преношљивост бабиње грознице“.

[‡]Gustav Adolf Michaelis, 1798–1848, славни акушер из Кила. Ромбоидни предео у слабинском делу носи епоним по њему, као и једна врста акушерских клешта. Суочен са великим проблемима пурпералне сепсе интересовао се и за Холмесов чланак, а после објављивања чланка о открићима Семелвајса, оптуживао је себе за смрт толиких породиља. Не могавши то да опрости себи, после смрти блиске рођаке, убио се у Lehrete-у бацивши се под воз.

[§]Револуција у Мађарској 1848–1849 коју је предводио Лајош Кошут. Проглашена је пуна независност Мађарске, али нису призната

тва забрањује и тражи преиспитивање Семелвајсовог учења! За Семелвајса се почетком 1849. године залаже примаријус Халер који пише: „Значај тог открића је неизмеран... уопште за болнице, а нарочито за хируршке сале, да завређује најозбиљнију пажњу свих учењака...“

У току 1849, Хебра објављује још један чланак упоређујући Семелвајса са Ценером (6). Бечка академија наука била је одушевљена резултатима и доделила је огромна средства за даља истраживања, али набусити Семелвајс их одбија. Како је Семелвајсу истицао „рад на одређено време“, 1850. године проф. Клајн је одлучио да се једном за свагда ослободи бучног акушера. После једног одбијања молбе за избор у звање прив. доцента акушерства и чекања од 18 месеци, други пут, Семелвајс је изабран под понижавајућим условима (само теоријско акушерство и настава на моделу уз строгу забрану рада на стварним породиљама). Увређени Семелвајс је напустио Беч и прихватио место неплаћеног примаријуса акушера на клиници болнице Св. Рока (St. Rochus) у Пешти, а од 1855. је и професор медицинског факултета. И овде спроводи своје идеје уз велике проблеме: прање болничке постељине је решио што је прљаве чаршаве бадио на сто von Tandlera, управника болнице! Међутим, за шест година умрло је само осам породиља од 933, а Fleisher извештава у бечком хируршком часопису да је, уз поштовање Семелвајсових поступака, смртност породиља у пештанском породилишту (1855–1856) износила 1,16% (6/513)^{||}.

Пошто се оженио са 38 година (девојком од 18 година), следи и породична трагедија: смрт два тек рођена детета због хидроцефалуса, односно пнеумоније. Десет година после свог открића почиње да пише књигу о свом открићу (*Еџиологија, њојам и њрофилакса бабиње грознице*), коју завршава после три године, готово у стању маније. Књига није имала никаквог успеха јер је расплинута, тешко читљива, полемика, пуна понављања, са много егоистичних опсервација („Судбина ме је одабрала као носиоца истине“ или „Дужност свалењена на моја плећа коју нисам могао одбити“). Године 1861. једини га је подржао хајделбершки професор Lange који потврђује да је поступајући по Семелвајсовој методи имао само један случај бабиње грознице на 300 породиља. Rudolf Virchow га је проклео јер се Семелвајсова теорија није уклапала у његову „целуларну теорију“, односно да се свака болест развија самостално у ћелијама. На све нападе је одговарао отвореним писмима, а 1862. године још једним писмом свим професорима акушерства. Писма познатим акушерима (Scanzoni, Siebold, Späth) редовно завршава са „Не слагати се са мојим мишљењем значи бити убица...“ или „...ја вас пред богом и људима проглашавам убицом!“.

права других народа (Срба и Хрвата). После почетних успеха против аустријске војске, револуцију је угушила руска војска цара Николаја I.

^{||}Уредник часописа L. Wittelshoefer, у фусноти, изражава убеђење да ће заживети теорија о прању руку. Wittelshoefer је познат и по томе да је направио успешну ресекцију желуца само недељу дана после Billrotha.

Душевна болест је све више узимала маха. Пресе-
тао је парове и молио их да скрећу пажњу докторима и
бабицама да перу руке у хлорној води у случају поро-
ђаја! Није доказана претпоставка да је боловао од сифи-
лиса (дугогодишњи нежења, природа посла којом се ба-
вио, смрт деце). На молбу очајне супруге, Хебра га је

наговорио да дође у Беч и на његово запрепашћење и
опирање сместио у психијатријску болницу близу Беча.
При пријему је констатована инфицирана рана на врху
прста десне шаке. Две недеље после пријема, Семелвајс
је умро од сепсе пуерпералног типа!

Л И Т Е Р А Т У Р А

1. *Lehrer S.* Explorers of the body. Dramatic breakthroughs in medicine from ancient times to moderne science. Garden city (NY): Doubleday; 1979.
2. *Thorwald J.* A Century of Surgery. Zagreb: Zora; 1958. (Croatian)
3. *Mettler CC.* History of medicine. Philadelphia: The Blakiston Company; 1947.
4. *Wendell OH.* Contagiousness of puerperal fever, 1843. Available from:
<http://www.fordham.edu/halsall/mod/1843holmes-fever.html>
5. Ignaz Semmelweis and the mystery of childbed fever. Available from:
<http://www.msu.edu/course/lbs/133/stillwell/semmelweis.html>
6. *Wheeler ES.* The development of antiseptic surgery. Am J Surg 1974; 127(5): 573–9.
Рад је примљен 2. VIII 2005.